

הרב שמואל בן שלום

עורך

ביאור לחזון המנורה בספר זכריה

נלאו המפרשים לבאר את חזון המנורה, כי מעורבים בו פסוקים רבים תמוהים. והפירושים שהציעו לחזון עומדים בפני בעיה נוספת, לפי שהמלאך עצמו מפרש את פשר החזון והפירושים שהוצעו אינם זהים לפשר המלאך.

אנסה להציע כאן פירוש לחזון המנורה. אפתח ראשית בביאור התמונה שנתגלתה לזכריה, ולאחר מכן אבאר את משמעותה.

החזון מורכב משתי תמונות: האבן והמנורה.

בחזון האבן רואה זכריה אבן המוצבת לפני יהושע, וחוסמת כנראה בור או דרך. המלאך אומר לו שעל האבן נמצאות שבע עיניים, וה' עומד לפתח אותה, כך שהבור ייפתח.

אז מופיעה המנורה. היא עשויה זהב, מעיין מוצב מעליה (אולי ספל זהב ממנו נובע שמן אל המנורה) וממנו נשפכים שבעה זרמי שמן לכל אחד משבעת נרותיה.

מצד ימין ומצד שמאל של המעיין נמצאים שני עצי זית. בהמשך החזון מתבאר שעצי הזית הם שיבולי זיתים (זיתים אינם גדלים בשיבולים, והציע ר' ישעיהו לוי לפרש שאלו ענפי זית שזיתים צומחים עליהם בצפיפות, שלא כדרך הטבע). את שיבולי הזית מחזיקים שני צנתרי זהב - לפי פירוש דעת מקרא המילה צנתר נגזרת מ centaurus בלשון יוון, ומקורה פרסי. centaurus מתאר יצור כלאיים בעל גוף חיה וראש אדם, ולשיטתו הוא כמראה הכרובים, שדמותם דמות חיה או אדם בעל כנפיים. לפי דבריו מתבארת היטב לשון הפסוק שְׁנֵי הַצְּנִיִּים אֲשֶׁר בְּיַד שְׁנֵי הַצְּנִיִּיִּם הַזֵּהָב, דהיינו שצנתרות הזהב מחזיקים את הזיתים, אבל לדעת המפרשים שצנתרות הם צינורות אין הצינורות אוזנים זיתים בידם.

המלאך מפרש את חזון המנורה באמצעות פירוט של חזון האבן: לפני זרובבל נמצא הר גדול, אבל הוא יהפוך למישור וזרובבל יוציא את האבן הראשה (היא האבן שלפני יהושע) והיא תתגלה כאבן יפהפייה. כל מי שבז לקטנות המקדש הנבנה יראה את האבן המובדלת (שהוצאה מן הקרקע) שביד זרובבל. המלאך מוסיף ששבע העיניים שעל האבן הן שבע עיני ה' המשוטטות בכל הארץ.

זכריה עדיין לא מבין מה הם הזיתים, והמלאך מסביר לו שהם "שְׁנֵי בְּנֵי הַיְצִיָּהָר הָעֹמְדִים עַל אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ".

על פי קריאה זו, ביאור החזון הוא כדלהלן: את סמל האבן ביאר המלאך ואמר שהיא עוון הארץ, החוסם את בניין המקדש וניצב לפני יהושע הכהן לשטן. אבל על האבן כבר נמצאות שבע עיני ה', המשגיח עליה לפנותה, וזרובבל יבוא ויסלק את עוון הארץ, ויהפוך את המכשול עצמו לפאר. אותה אבן תשמש כביכול כאבן הראשה של המקדש 'אבן מאסו הבונים היתה לראש פינה'.

המנורה היא סמל המקדש (מאז ועד היום) והמלאך מלמד ששפע ברכה והשגחה זורם אל המקדש מאת ה', ושבעת עיניו מתבוננות בו ומברכות אותו. על כל אחד משבעת הנרות יש שבעה זרמי ברכה מן המעיין, שמסמל את ברכת ה'.

השבע במקרא מסמל ריבוי ('שבעתיים'), ושבע כפול שבע מסמל ריבוי עצום. אם כן שבע עיני ה' הן השגחה רבה ומדוקדקת, וארבעים ותשעת המוצקות הן השגחה רבה לאין ערוך.

שני בני היצהר הם שני המלאכים האחראים על הורדת השפע לעולם, הם ניצבים מימין ומשמאל לה' - כבר בנבואת מיכיהו מצאנו "וְכָל צְבָא הַשָּׁמַיִם עִמָּד עָלָיו מִיְמִינוֹ וּמִשְׁמָאלוֹ" (מלכים א, כב, יט). ונראה ביאור המדרש המובא ברש"י שם "אלו מיימינים ואלו משמאילים. מיימינים מלמדים זכות משמאילים מלמדים חובה" (תנחומא שמות יח) שכן בלשון המקרא ימין ה' מבטאת כוח, עזרה וישועה, כמו "אִמְצַתִּיךָ אֶף-עֲזַרְתִּיךָ אֶף-תְּמַכְתִּיךָ בְּיָמִין צְדָקִי". לעומת זאת שמאל אינה מוזכרת במפורש בלשון המקרא כלפי ה', אבל יד ה' בסתם מבטאת כוח וגבורה, גם כלפי השונאים, כמו "וְגַם יַד הַהִיטָה בָּם לְהַמָּם מִקְרֵב הַמַּחְנֶה עַד תָּמָס". אם כן, גם הסנגור וגם הקטגור מסכימים על הורדת השפע למקדש. כפי שראינו בחזון האבן, גם העוון עצמו יהפך לזכות.

בתורת הקבלה יתפרש השבע כמספר דווקני, ושבע עיני ה' הן שבע ספירות המכוונות בין קו ימין וקו שמאל. אבל גם בפשוטו של מקרא, שבע העיניים הן מטאפורה לריבוי של דרכי ההשגחה של ה', והימין והשמאל הם מטאפורה לדין ורחמים.

שער שני

סופרים וספרים

• ברכות אפרים ומנשה עמ' 51 – 76

עמ' 52	– ישראל הלפרין	הקדמה
עמ' 54	– הרב שמואל בן שלום	תמצית מאמרו של הרב אלחנן סמט
עמ' 56	– הרב נתנאל חיים פאפע זצ"ל	"וַיִּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת בְּנֵי יוֹסֵף וַיֹּאמֶר מִי אֱלֹהִים"
עמ' 67	– הרב ישראל שחור	הקוד הלשוני לגילוי מהלכים מחודשים בהבנת פש"מ
עמ' 71	– הרב ישעיה לוי	"וַיִּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת בְּנֵי יוֹסֵף וַיֹּאמֶר מִי אֱלֹהִים" פירוש אחר

• חורבן משכן שילה עמ' 77 – 87

עמ' 78	– הרב ישראל שפירא	"עד כי יבוא שילה ולו יקהת עמים" פתיחה
עמ' 79	– הרב שמואל חיים דומב	על חורבן שילה
עמ' 81	– הרב משה מרדכי שולזינגר זצ"ל	בעניין משכן שילה (מתוך מכתב לגרש"ח דומב)